

Fitxa tècnica d'actuació

Integració de la perspectiva de gènere en la gestió dels residus municipals

Fraccions	Totes les fraccions	Tipus d'actuació	Gestió i sensibilització
Categoria	Gestió integral dels residus	Zona d'implementació	Tot tipus de municipis

Aspectes clau

Integració de la perspectiva de gènere en la gestió dels residus, des de la planificació fins a la implementació operativa.

Garantir la seguretat i accessibilitat dels serveis i punts de recollida per a tota la ciutadania.

Impulsar campanyes de sensibilització i programes per a fomentar la participació equitativa i igualtat de gènere.

Supervisió i actualització de la normativa actual per a garantir una gestió de residus inclusiva i igualitària.

Context i problemàtica

La gestió dels residus municipals ha experimentat una transformació durant els darrers anys com a conseqüència de l'actual marc normatiu, que estableix l'obligació als ens locals d'assolir objectius ambiciosos en l'àmbit dels residus. Aquest nou escenari ha impulsat als municipis a evolucionar cap a models de gestió més eficients, sostenibles i tecnològicament avançats.

Tanmateix, aquesta evolució s'ha desenvolupat sense integrar de manera explícita una dimensió fonamental: la **perspectiva de gènere**. Malgrat els avenços tècnics i normatius, la realitat evidencia la persistència de desigualtats de gènere en diversos aspectes relacionats amb la gestió dels residus.

Aquesta afirmació es fonamenta en l'estudi elaborat per l'**Agència de Residus de Catalunya** (ARC) a través de l'Observatori de Residus i de perspectiva de gènere, que va dur a terme una recerca en tres municipis catalans amb característiques demogràfiques i territorials diverses. L'objectiu de l'estudi va ser identificar **patrons de comportament vinculats al gènere** en relació amb la gestió i la participació ciutadana en la recollida selectiva.

Així doncs, la incorporació de la perspectiva de gènere en la **planificació, disseny i gestió dels serveis** no és únicament una qüestió d'equitat social, sinó també un factor clau en l'eficiència i qualitat de la gestió dels residus. Aquesta integració permet identificar barreres estructurals i operatives, millorar l'adequació dels serveis a les necessitats reals de la població, fomentar una participació més equitativa i, en última instància, optimitzar l'eficàcia del sistema de gestió.

Resultats de l'estudi

Els resultats evidencien una realitat marcada per rols de gènere en l'àmbit dels residus municipals. Els principals **indicadors identificats** a partir de l'estudi són els següents:

A) Participació ciutadana en la recollida selectiva de residus

Les dades constaten que les **dones** assumeixen majoritàriament la responsabilitat de **l'organització i planificació de les tasques** domèstiques, incloses les relacionades amb la gestió dels residus domèstics, fet que reflecteix la persistència d'estructures culturals i socials que assignen rols diferenciats segons el gènere. Aquesta tendència es manté tant en el sistema de contenidors com en el model de recollida Porta a Porta (PaP).

Així mateix, es constata que la **separació dels residus** domèstics és assumida principalment per les **dones**, mentre que **l'aportació als punts de recollida o contenidors** és, en general, una tasca més habitualment realitzada pels **homes**.

No obstant, en el **model de recollida PaP**, aquesta distribució mostra una certa **tendència cap a una major equitat** entre gèneres. Aquest fet suggereix que la configuració del sistema de recollida pot influir positivament en la distribució de tasques dins les llars, contribuint a un repartiment més equilibrat de les tasques domèstiques vinculades a la gestió dels residus.

CONTENIDORS

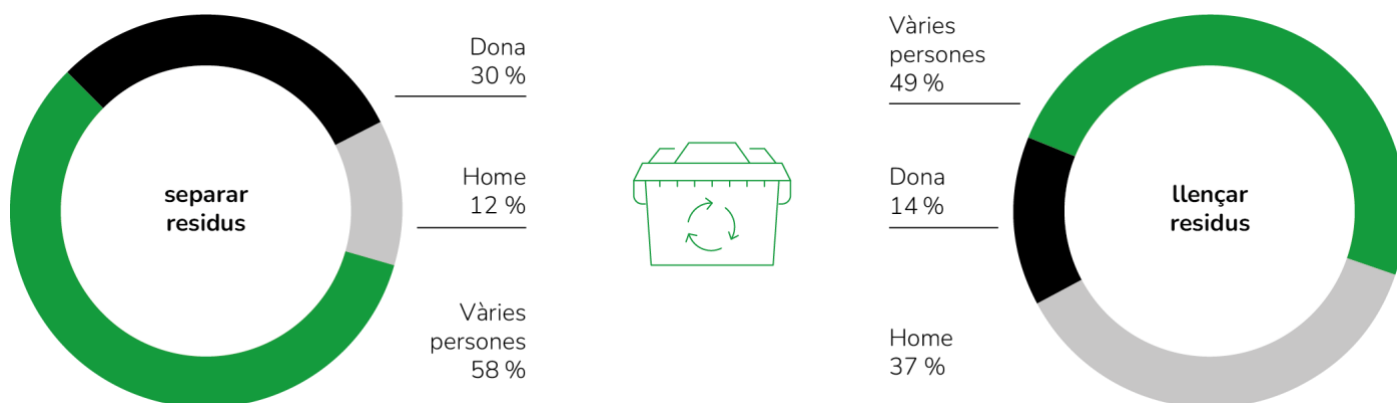

Figura1. Contribució, per gènere, en la separació i aportació de residus a contenidors.

Font: Anàlisi models de recollida de residus amb perspectiva de gènere (ARC)

PORTA A PORTA

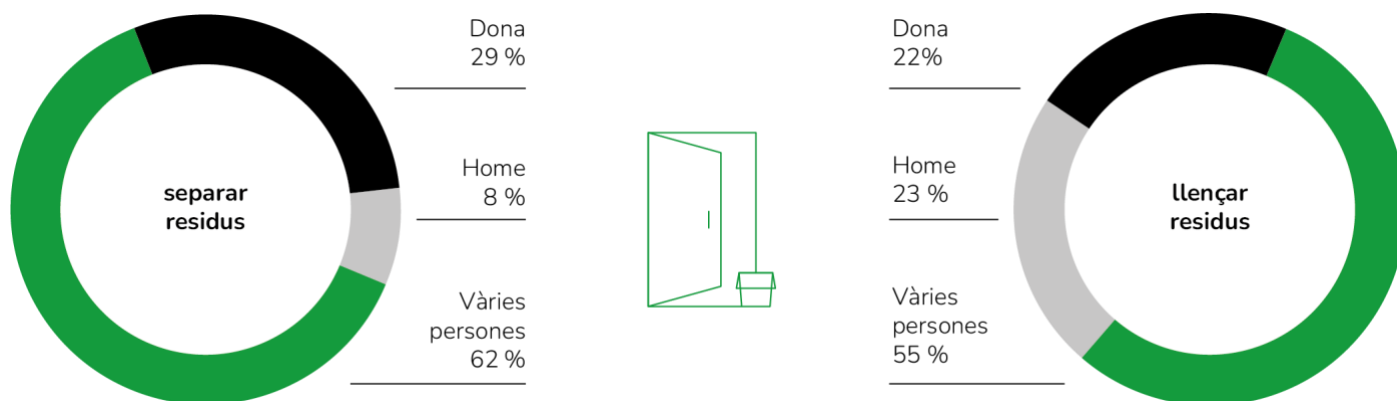

Figura2. Contribució, per gènere, en la separació i aportació de residus en PaP.

Font: Anàlisi models de recollida de residus amb perspectiva de gènere (ARC)

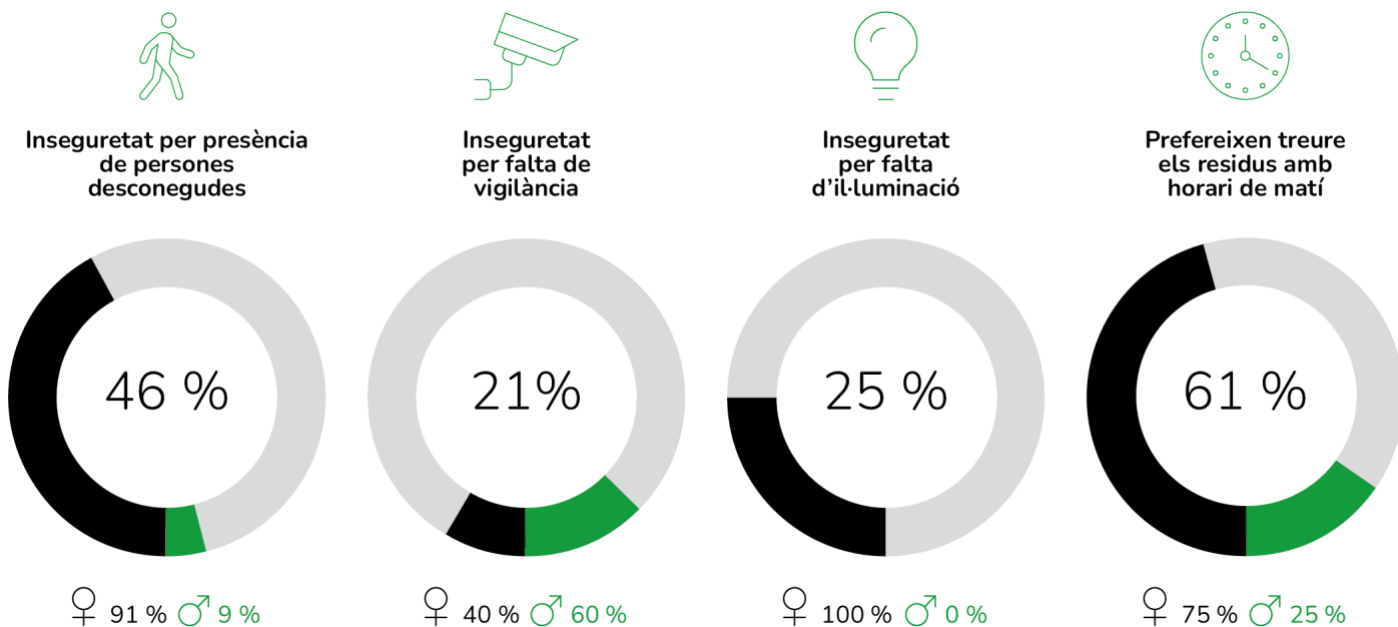
B) Percepció de seguretat i accessibilitat

El model de recollida PaP sembla generar una **percepció de seguretat més elevada**, especialment entre les dones. El fet que el punt de recollida sigui molt pròxim al domicili redueix l'exposició a l'espai públic, i per tant, a situacions potencialment incòmodes o insegures.

En contrast, els sistemes de recollida amb contenidors impliquen un desplaçament físic més gran, sovint en espais oberts, poc transitats o insuficientment il·luminats. Diverses dones manifesten una **percepció lleugerament inferior de seguretat**,

especialment en zones amb il·luminació deficient o amb presència de persones desconegudes. Aquestes situacions poden generar incomoditat o fins i tot limitar la participació en la gestió dels residus.

A més, s'observen diferències notables en les **franges horàries preferides per a llençar els residus**. Les dones tendeixen a fer-ho principalment durant les hores diürnes, prioritzant la seguretat i la visibilitat. En canvi, els homes mostren una major disponibilitat per a fer-ho al vespre o durant la nit, quan la via pública pot estar més buida. Aquest fet reflecteix una percepció diferenciada dels riscos associats a l'espai públic.

Amb aquests resultats, l'estudi de l'ARC posa en manifest que la gestió dels residus no pot ser abordada únicament des d'una perspectiva tècnica o ambiental, sinó que necessita **integrar de manera explícita la perspectiva de gènere**. Per tant, es fa imprescindible impulsar polítiques públiques que vagin més enllà del funcionament operatiu del sistema de recollida.

Cal implementar **mesures que assegurin condicions d'igualtat i seguretat per a tota la ciutadania**: millorar la il·luminació dels espais d'aportació, situar els punts de recollida en llocs visibles, ampliar o flexibilitzar els horaris de recollida i desenvolupar campanyes de sensibilització que promoguin la corresponsabilitat en la gestió dels residus.

Només mitjançant aquesta mirada integral i inclusiva serà possible assolir una gestió dels residus més **eficient, justa i sostenible**. Així mateix, apostar per la perspectiva de gènere en aquest àmbit no només contribueix a equilibrar la càrrega domèstica, sinó que també reforça la cohesió social i afavoreix la consecució d'objectius ambientals, demostrant que sostenibilitat i equitat són dimensions interconnectades.

Actuacions de millora d'aplicació pels ens locals

Els indicadors analitzats posen de manifest que la gestió de residus no és neutra, sinó que està condicionada per factors socials, entre aquests els de gènere. Aquest fet evidencia la necessitat que els **ens locals incorporin la perspectiva de gènere** en la planificació, disseny i execució dels serveis municipals relacionats amb els residus.

Per avançar en aquest sentit, es proposa un conjunt d'actuacions de millora estructurades en **quatre eixos estratègics**:

Eix 1 — Política i normativa

Eix 2 — Sensibilització

Eix 3 — Servei de recollida

Eix 4 — Millores de seguretat

Eix 1: Política i normativa

Les polítiques públiques i les normatives municipals són eines fonamentals per a transformar les desigualtats de gènere que es troben arrelades als rols tradicionals a les llars. Aquest eix té com a objectiu establir un **marc regulador de la gestió de residus amb perspectiva de gènere**, donant visibilitat a les necessitats de tots els col·lectius implicats.

Algunes de les accions que els ens locals poden emprendre en aquest àmbit són:

A) Incloure la perspectiva de gènere en la planificació de polítiques de residus

La incorporació de la perspectiva de gènere a les polítiques de gestió de residus requereix actuar sobre tres dimensions clau: la revisió dels instruments vigents, l'establiment de requisits legals que garanteixin la igualtat i la participació activa dels col·lectius que promouen la igualtat de gènere.

La **revisió dels instruments normatius i de planificació** actuals és un pas essencial per a **detectar i eliminar elements que reforcin rols tradicionals de gènere** o invisibilitzin les necessitats de determinats col·lectius (dones, persones grans, famílies monoparentals, etc.). Aquesta revisió ha d'incorporar de manera sistemàtica la perspectiva de gènere per assegurar que les polítiques de residus siguin inclusives, equitatives i considerin la diversitat social.

Per a reforçar-ho, resulta fonamental **actualitzar i establir nous requisits legals** que institucionalitzin la igualtat de gènere en tots els processos vinculats a la gestió de residus. Això implica **integrar clàusules d'obligat compliment** que exigeixin considerar la perspectiva de gènere en la presa de decisions, així com garantir que els models de recollida seleccionats responguin a criteris d'equitat i accessibilitat per a tota la ciutadania.

Finalment, la transformació real només és possible amb la **participació activa de col·lectius, entitats i associacions d'igualtat de gènere**. La seva **inclusió en totes les fases** del disseny i revisió de polítiques permet garantir que les decisions reflecteixin la diversitat d'experiències i necessitats de la població.

Així doncs, a continuació, es presenten un llistat d'accions específiques per assolir-ho:

1. Incorporar la perspectiva de gènere en les revisions periòdiques dels **plans locals de residus i normatives municipals**, identificant i modificant clàusules que puguin perpetuar desigualtats.
2. Establir **criteris legals obligatoris** que assegurin la consideració de l'impacte de gènere en qualsevol decisió relacionada amb els serveis de recollida i gestió de residus.
3. Desenvolupar **guies tècniques i protocols legals** que facilitin als ens locals la implementació efectiva de pràctiques igualitàries.
4. Considerar com a requisit normatiu la inclusió **de criteris d'igualtat en la selecció del model de recollida**, la contractació de serveis i l'avaluació de resultats.

5. Constituir **comitès amb representants** municipals, tècnics, experts en residus i membres d'associacions socials per a fer **seguiment, supervisió** i aportació de propostes.

B) Formació i capacitat del personal tècnic i polític responsable.

Per aconseguir que la perspectiva de gènere s'integri en la gestió de residus no n'hi ha prou amb incloure-la a les normatives, cal que les persones que dissenyen, executen i avaluen les polítiques **tinguin els coneixements i les eines necessàries per a fer-ho amb criteri**. En aquest sentit, la formació es converteix en una eina estratègica per a transformar i garantir que la igualtat de gènere es tradueixi en accions concretes.

La creació de **programes formatius i espais pràctics de treball** adreçats a tècnics i tècniques municipals, càrrecs polítics, empreses concessionàries i altres agents implicats resulta fonamental per a capacitar als actors involucrats. L'objectiu és dotar a tots aquests actors de **competències per a identificar, prevenir i corregir desigualtats de gènere** en la gestió de residus.

Aquests programes i tallers de formació han de combinar coneixements teòrics i activitats pràctiques:

- A **nivell teòric**, han d'oferir nocions bàsiques sobre la igualtat de gènere i la seva aplicació a les polítiques públiques, així com eines per analitzar els rols socials i la distribució de les tasques domèstiques. També han de proporcionar **estratègies concretes** per a fomentar la corresponsabilitat i equilibrar la càrrega de treball entre gèneres, mostrant exemples i bones pràctiques d'integració de la perspectiva en els serveis de residus.

- A **nivell pràctic** han de permetre **posar en acció els coneixements adquirits** en els programes teòrics, per exemple, revisant plans i normatives existents per a detectar desigualtats o treballant en la generació de propostes concretes de millora dels serveis.

Amb aquesta combinació de formació teòrica i aplicació pràctica, el personal municipal adquirirà les competències necessàries per a transformar els serveis de residus en un sistema més just, equitatiu i sensible a les necessitats de tota la ciutadania.

Eix 2: Sensibilització

Aquest eix té com a objectiu **transformar actituds i comportaments**, promovent la corresponsabilitat i la participació equitativa en la gestió dels residus a través de la sensibilització. Aquestes iniciatives combinen campanyes informatives amb activitats educatives, de manera que els missatges arribin a tota la comunitat i es tradueixin en canvis reals en la vida quotidiana.

- **Campanyes i programes escolars**: Les campanyes es recolzen en materials visuals i interactius, així com en accions de **difusió i en la promoció de bones pràctiques** que mostrin com organitzar-se de manera corresponsable tant a la llar com a l'entorn comunitari. A més, la integració amb programes escolars permet **incorporar la perspectiva de gènere** des de les primeres etapes educatives, a través de tallers i activitats pràctiques que fomentin la cooperació, el joc i la reflexió sobre la distribució de tasques domèstiques.

Aquestes activitats es poden complementar amb **xerrades dirigides a estudiants i famílies**, amb l'objectiu de conscienciar sobre la importància d'una gestió equitativa dels residus. Així mateix, la formació del professorat resulta ser clau per assegurar que aquests valors es transmetin i es mantinguin de manera coherent i efectiva al llarg del temps.

- **Tallers per al personal de recollida**: D'igual manera, és essencial **integrar la perspectiva de gènere directament dintre del món laboral** dels serveis de recollida, proporcionant formació específica al personal, tallers pràctics i sessions de sensibilització que ajudin a reconèixer biaixos i a fomentar un **entorn laboral inclusiu**.

Eix 3: Servei de recollida

La integració de criteris de gènere en el servei de recollida de residus té com a objectiu garantir que sigui accessible, equitatiu i adaptat a les necessitats de tota la ciutadania, abordant desigualtats estructurals i promovent una configuració del sistema més inclusiu.

A continuació, es presenten una sèrie d'elements que s'han de considerar per a implementar models de recollida:

- **Ubicació dels punts de recollida**: Els punts de recollida han de ser **accessibles i segurs per a tothom**, evitant situar-los en zones poc il·luminades, remotes o amb poc trànsit. Així mateix, s'ha de respectar una distància màxima de desplaçament i tenir en compte l'opinió del veïnat, associacions i col·lectius socials. També s'han d'ubicar en zones fàcilment accessibles per a persones amb mobilitat reduïda, famílies amb fills o altres circumstàncies vulnerables específiques.

- **Serveis de recollida a domicili:** Són especialment importants per a persones majors, amb discapacitat o famílies vulnerables. Han de ser fàcils de sol·licitar, sense costos addicionals ni barreres burocràtiques. Així mateix, cal considerar-los que poden contribuir a una distribució més equitativa de les tasques de gestió de residus a la llar.

- **Selecció del model de recollida:** Tractar de seleccionar **el model de recollida que millor integri la perspectiva de gènere**. Per exemple, sempre que sigui possible segons la configuració del municipi, optar pel model PaP, ja que permet adaptar el servei a les rutines familiars i laborals i afavoreix la participació activa de tots els membres de la llar.

Eix 4: Millores de seguretat

La seguretat i l'accessibilitat dels espais de recollida també són essencials per a garantir una participació equitativa en la gestió de residus. Les mesures proposades busquen eliminar barreres físiques i socials que poden afectar especialment a les dones i altres col·lectius vulnerables, fomentant entorns inclusius i segurs:

- **Il·luminació i vigilància:** Cal instal·lar llums eficients i sostenibles que **garanteixin visibilitat durant tota la nit** i col·locar **càmeres de videovigilància** en punts estratègics per a reduir riscos i dissuadir situacions insegures.

- **Planificació de la ubicació dels punts de recollida:** S'han de considerar **estudis de seguretat** enfocats a la perspectiva de gènere, identificant zones de major risc i recollint informació de veïns, associacions i col·lectius vulnerables per assegurar entorns segurs.

- **Accessibilitat dels punts:** Els contenidors han de ser fàcils d'usar, amb alçades i **mecanismes adequats per a tothom**, incloent persones amb mobilitat reduïda o famílies amb infants. A més, cal establir programes de manteniment i substitució per assegurar que els contenidors estiguin en condicions òptimes i no representin obstacles.

La temàtica abordada en aquesta fitxa d'actuació es veu condicionada per diversos factors que cal tenir en compte a l'hora d'interpretar els resultats i plantejar futures línies de treball:

La **manca de bibliografia específica** sobre la incorporació de la perspectiva de gènere en la gestió de residus dificulta la comparació de resultats, validació de metodologies i establiment de referències sòlides. Com a conseqüència, moltes de les conclusions es basen en un nombre reduït d'estudis, fet que limita la robustesa i fiabilitat dels resultats.

Es tracta d'un àmbit emergent i encara poc explorat, sense protocols i bones pràctiques específiques estandarditzades. Aquest **caràcter innovador** suposa un repte, ja que genera certa incertesa en la definició de metodologies i indicadors. Tanmateix, també es concep com una oportunitat per a desenvolupar noves eines pioneres que posicionin aquest àmbit com un referent innovador dins de les polítiques públiques.

La necessitat d'ampliar i diversificar la mostra s'entén com una oportunitat per als municipis per a implementar la perspectiva de gènere en la seva gestió de residus. Mitjançant l'aplicació de la fitxa d'actuació, els municipis poden **recollir dades pròpies, adaptar les metodologies a les seves realitats** territorials i socials i enriquir així la recerca existent. Aquesta experiència permetrà establir bones pràctiques locals que puguin ser replicables en altres contextos.

Enllaços d'interès

[Guía para la inclusión de cláusulas para la igualdad de género en los contratos, las subvenciones y los convenios públicos](#)

[III Plan Estratégico para la Igualdad Efectiva de Mujeres y Hombres 2022-2025](#)

[Guía didáctica de ciudadanía con perspectiva de género](#)

[INFORME DE IMPACTO DE GÉNERO DEL PLAN DE PREVENCIÓN Y GESTIÓN DE RESIDUOS DE CASTILLA-LA MANCHA 2023-2030](#)

